

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Львівського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук,
професор

Роман БЛАГУТА

2024

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Сергія МАРТЬЯНОВА на тему
«Кримінальна відповідальність за найманство»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Кафедра кримінального права і кримінології факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ, заслухавши публічну презентацію наукових результатів дисертації Сергія МАРТЬЯНОВА на тему «Кримінальна відповідальність за найманство», а також за результатами оцінки рецензентів та експертної позиції учасників фахового семінару, проведеного 04 квітня 2024 року, констатує наступне:

Тема дослідження є актуальною. Протидія найманству відіграє важливу роль у збереженні стабільності, безпеки та законності як на міжнародному, так і на внутрішньо-державному рівнях. Необхідність протистояти зовнішнім загрозам та дестабілізуючим факторам, які можуть виникати внаслідок дій найманих військових або найманих сил безпеки, в Україні гостро відчувається ще з 2014 року. В умовах повномасштабного вторгнення актуальність цієї проблематики ще більш відчутна.

Найманці активно долучаються до втручання у внутрішні справи не лише нашої держави, але й інших країн або регіонів, що нерідко призводить до дестабілізації ситуації та порушення міжнародного правопорядку. Залучення найманців до участі у збройних конфліктах, воєнних або насильницьких діях, на жаль, є звичною справою та користується великим попитом.

Протидія найманству сприяє збереженню моральних та етичних стандартів у військовій сфері та в сфері безпеки, не допускаючи використання найманців для виконання юридично сумнівних або незаконних завдань. Також протидія найманству покликана зберігати контроль над військовими та безпековими силами, їхніми діями та рішеннями, що, своєю чергою, має сприяти підвищенню рівня відповідальності за їх дії та забезпечувати більшу прозорість у військовому та безпековому секторах.

У той же час питання кримінально-правової протидії найманству не часто стають предметом уваги вітчизняних вчених. Окремі аспекти цієї

проблематики відображені у наукових працях В.П. Базова, О.М. Броневицької, А.О. Купріянова, С.М. Мохончука, О.В. Наден, Т.І. Нікіфорова, Ю.С. Резніка, Л.І. Скреклі, Т.І. Созанського, М.Б. Стиранки, А.Я. Шамари, К.В. Юртасвої, Г.З. Яремко та інших. Не ставлячи під сумнів важливість наявних теоретичних напрацювань, все ж доводиться констатувати, що питання кримінальної відповідальності за найманство залишаються не дослідженими системно.

Усі ці аспекти підкреслюють важливість ефективної кримінально-правової протидії найманству як складному явищу, яке може мати значний вплив на міжнародну та внутрішню безпеку і стабільність. З огляду на наведене вище, наукове дослідження Сергія МАРТЬЯНОВА на тему «Кримінальна відповідальність за найманство» є актуальним та важливим.

Дисертація виконана відповідно до Плану науково-дослідних робіт кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ та теми науково-дослідної роботи на 2021–2024 рр. «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» (номер державної реєстрації 0121U113930).

Метою дисертації є кримінально-правова характеристика складу найманства та оцінка ефективності кримінально-правової охорони міжнародного правопорядку в частині неможливості залучення осіб, які не мають юридичного зв'язку з державою, яка є учасником внутрішнього чи зовнішнього протистояння, до участі у збройному конфлікті.

З огляду на мету в дисертації вирішено такі завдання:

- охарактеризовано історію становлення та стан теоретичного дослідження кримінальної відповідальності за найманство;
- проаналізовано міжнародно-правові стандарти та зарубіжний досвід регламентації кримінальної відповідальності за найманство;
- з'ясовано об'єктивні ознаки складу найманства;
- розглянуто суб'єктивні ознаки складу найманства;
- вивчено питання караності найманства за КК України;
- досліджено окремі питання застосування норми про найманство.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони міжнародного правопорядку в частині неможливості залучення осіб, які не мають юридичного зв'язку з державою, яка є учасником внутрішнього чи зовнішнього протистояння, до участі у збройному конфлікті.

Предметом дослідження є кримінальна відповідальність за найманство.

Методологічна основа дослідження охоплює широкий спектр методів, вибір яких зумовлений поставленими завданнями. Зокрема, використано такі методи: діалектичний (як фундаментальний метод, що сприяв здійсненню системного аналізу питань кримінальної відповідальності за найманство – всі розділи); історичний (у процесі дослідження пам'яток українського кримінального права – підрозділ 1.1); порівняльно-правовий (при виявленні спільних та відмінних ознак регламентації кримінальної відповідальності за

найманство за кримінальним законодавством України та зарубіжних держав – підрозділ 1.2); системно-структурний (під час вивчення об'єктивних і суб'єктивних ознак складу найманства – розділ 2); формально-юридичний (в ході аналізу змісту норми про найманство з позиції дотримання правил законодавчої техніки при її конструюванні – розділи 2, 3); метод аналізу (в частині визначення окремих ознак поняття «найманець» – підрозділ 2.3); метод синтезу (при розкритті поняття найманця – підрозділ 2.3); моделювання (у формулюванні пропозицій щодо вдосконалення КК України – розділи 2,3); статистичний метод (у межах аналізу статистичних даних, а також даних судової практики України щодо притягнення до кримінальної відповідальності за найманство – розділи 2, 3); соціологічний метод (під час анкетування респондентів з питань кримінальної відповідальності за найманство – розділи 2, 3); метод узагальнення (у формулюванні висновків на підставі проведеного дослідження).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є комплексною системною розвідкою кримінально-правової охорони міжнародного правопорядку від найманства як протиправного діяння, що порушує міжнародно-правові принципи суверенної рівності, політичної незалежності, територіальної цілісності держав; право на самовизначення народів. Вирізняє таку роботу аналіз правозастосовної практики, сформованої в умовах агресивної війни Російської Федерації проти України. Найбільш значущі результати окресленої розвідки, що мають наукову новизну та вказують на особистий внесок автора, такі:

вперше:

- запропоновано у ч. 1 ст. 447 КК України відмовитись від поняття «використання», яке передбачає відсутність чи подавленість волі найманців у вчинених діяннях. Термінологічно більш виваженою є вказівка на «залучення найманців у збройний конфлікт, воєнні або інші дії»;

- виокремлено істотні ознаки, які дозволяють відмежувати іноземних добровольців (входять до особового складу однієї з воюючих сторін, а тому отримують визнання з боку держави; прирівнюються до категорії військовослужбовців та є комбатантами; мають право на статус військовополоненого та не підлягатимуть кримінальній відповідальності за участь у збройному конфлікті), осіб, які перебувають у складі ПВК (мають усі необхідні ліцензії для здійснення відповідної діяльності; є офіційно зареєстрованою структурою; діють за дорученням уряду для виконання спеціальних місій; держава визнає їх юридичний статус), та партизанів (належать до громадян сторони, що перебуває у конфлікті; мають статус комбатанта; беруть участь у бойових діях без мети особистої вигоди, а задля захисту інтересів своєї держави) від найманців;

- доведено можливість стадій вчинення найманства у різних формах (винятком є склад злочину з подвійною формою вини (ч. 3 ст. 447 КК України));

- встановлено, що відсутність у найманця права на участь у бойових діях означає, водночас, відсутність обов'язку дотримання законів та звичаїв війни. У випадку порушення законів та звичаїв війни найманець може підлягати кримінальній відповідальності за вчинення так званих

загальнокримінальних злочинів (умисне вбивство, катування, насильницьке зникнення тощо);

- обґрунтовано, що стосовно злочинів найманства можуть бути застосовані обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, які передбачені розділом VIII Особливої частини КК України, а саме: виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 43 КК України); фізичний або психічний примус (ст. 40 КК України);

удосконалено:

- підходи щодо розуміння об'єктивних та суб'єктивних ознак складу найманства. Запропоновано авторське розуміння об'єкта складу найманства, яким є міжнародний правопорядок в частині неможливості залучення осіб, які не мають юридичного зв'язку з державою, яка є учасником внутрішнього чи зовнішнього протистояння, до участі у збройному конфлікті, воєнних або насильницьких діях, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, перешкоджання діяльності органів державної влади чи порушення територіальної цілісності держави;

- позицію, що вербування є формою підшукування співучасників для подальших кримінальних протиправних діянь. Тобто, в ч. 1 ст. 447 КК України закріплена норма про готування до насильницького захоплення державної влади, посягання на територіальну цілісність тощо (*sui generis* норма). Вербування – завжди адресно спрямовані діяння, а не публічні заклики до невизначеного кола суб'єктів, які караються лише в силу прямої вказівки про це у нормі-забороні КК України;

- положення, що вербування можливе будь-яким способом, а не лише шляхом матеріального заохочення. Однією з ознак, яка характеризує особу-найманця, є його участь у воєнних або насильницьких діях виключно з метою одержання будь-якої особистої вигоди (наживи), однак немає жодного законодавчого обмеження щодо способу вербування;

набули подальшого розвитку:

- наукові твердження про необхідність удосконалення ст. 447 КК України шляхом передбачення як додаткових видів покарань конфіскації майна (ч. 1, 4 ст. 447 КК України) та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (з урахуванням статусу службової особи – ч. 2, 3 ст. 447 КК України);

- науково обґрунтовані позиції щодо необхідності внесення змін до ч. 2 ст. 59 КК України шляхом передбачення можливості застосування конфіскації майна за кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку незалежно від ступеня їх тяжкості, що узгодить норми Розділу XX КК України (ч. 3 ст. 447, ст. 436-1, ч. 2, 3 ст. 436-2 КК України), у яких міститься вказівка на застосування цього виду покарання, з положенням ч. 2 ст. 59 Загальної частини КК України;

- твердження щодо внутрішньо-системної незбалансованості покарання у санкції ч. 3 ст. 447 КК України (недоцільність встановлення покарання у виді довічного позбавлення волі за вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання найманців, а також їх використання, що призвело до

загибелі людини, оскільки такий вид покарання навіть не передбачений за умисне вбивство (ч. 1 ст. 115 КК України), що свідчить про його надмірну суворість);

- положення, що вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання найманців поступаються за ступенем суспільної небезпеки діям, які полягають у безпосередній участі найманців у збройних конфліктах, воєнних або насильницьких діях, оскільки такі дії фактично є попередньою злочинною діяльністю, певним етапом до настання бажаного результату. У зв'язку з цим запропоновано передбачити у санкції ч. 4 ст. 447 КК України покарання у виді позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що висновки та рекомендації, наведені у дисертації, можуть бути використані: у *правотворчості* (для подальшого вдосконалення КК України щодо регламентації кримінальної відповідальності за найманство); у *освітньому процесі* (при викладанні кримінального права та низки спеціальних курсів відповідного спрямування: Акт про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження у навчальний процес кафедри кримінального права та процесу Львівського торговельно економічного університету від 15 лютого 2024 р.); у *правозастосовній діяльності* (під час кримінально-правової оцінки проявів найманства: Довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у роботу Ради адвокатів Львівської області від 15 квітня 2024 р. №108; Довідка про впровадження та апробацію результатів дисертаційного дослідження в діяльність 1 Головного відділу 6 управління Департаменту військової контррозвідки Служби Безпеки України 15 лютого 2024 р.); у *науково-дослідній діяльності* (при подальшому теоретичному дослідженні питань кримінальної відповідальності за найманство).

Основні положення і результати дисертації апробовані автором на таких науково-практичних заходах: Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми забезпечення захисту прав та свобод людини в умовах інтеграції України в європейський простір» (м. Львів, 25 жовтня 2019 р.); науково-практичній конференції «Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні» (м. Львів, 6 грудня 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми забезпечення захисту прав та свобод людини в умовах інтеграції України в європейський простір» (м. Львів, 30 жовтня 2020 р.); Всеукраїнській конференції «Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції» (м. Львів, 26 березня 2021 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми правового регулювання в Україні та країнах ближнього зарубіжжя» (м. Львів, 28-29 грудня 2023 р.).

Основні результати дисертації відображено у 9 наукових публікаціях, із них 4 статті опубліковано у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України категорії «Б», та 5 праць апробаційного характеру, а саме:

1. Мартянов С.С. Зарубіжний досвід регламентації кримінальної відповідальності за найманство. *Наше право*. №1. 2020. С. 153-158.

2. Мартьянов С.С., Скрекля Л.І. Сучасні міжнародно-правові стандарти боротьби з найманством. *Право UA*. №1. 2020. С. 138-143.
3. Мартьянов С.С. Стан теоретичного дослідження питань кримінальної відповідальності за найманство. *Європейські перспективи*. №1. 2022. С. 125-129.
4. Мартьянов С.С. Об'єкт складу злочину, передбаченого ст.447 Кримінального кодексу України. *Право UA*. №4. Ч.2. 2023. С. 38-43.
5. Мартьянов С., Скрекля Л. Міжнародно-правові стандарти боротьби з найманством. *Актуальні проблеми забезпечення захисту прав та свобод людини в умовах інтеграції України в європейський простір: матеріали Міжнародної конференції*. 25 жовтня 2019 року. Львів: СПОЛОМ, 2019. С. 220-222.
6. Мартьянов С. Стан теоретичного дослідження кримінальної відповідальності за найманство. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: збірник матеріалів наук.-практ. конф. (м. Львів, 06 грудня 2019 р.) / за заг. ред. І. В. Красницького*. Львів: ЛьвДУВС, 2019. С. 396-400.
7. Мартьянов С.С. Історичні аспекти становлення кримінальної відповідальності за найманство. *Актуальні проблеми забезпечення захисту прав та свобод людини в умовах інтеграції України в європейський простір: збірник матеріалів Міжнародної конференції*, 30 жовтня 2020 року. Львів : СПОЛОМ, 2020. С. 233-235.
8. Мартьянов С.С. Відмежування поняття найманства від діяльності приватних військових та охоронних компаній. *Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів Всеукраїнської конференції*, 26 березня 2021 року. Львів: СПОЛОМ, 2021. С.189-191.
9. Мартьянов С.С. Основний безпосередній об'єкт складу злочину, передбаченого ст.447 Кримінального кодексу України. *Актуальні проблеми правового регулювання в Україні та країнах ближнього зарубіжжя: XIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція*, 28-29 грудня. Львів, 2023. С. 43-46.

З огляду на викладене, фаховий семінар кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ приймає рішення надати Висновок про те, що дисертація Сергія МАРТЬЯНОВА на тему «Кримінальна відповідальність за найманство», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»,

1) містить елементи наукової новизни, а її результати мають теоретичне і практичне значення для вітчизняної юридичної науки;

2) відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40,

Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також положенням освітньо-наукової програми «Право» для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії – за спеціальністю 081 «Право» у Львівському державному університеті внутрішніх справ;

3) відображена у дев'яти публікаціях, зокрема: чотирьох статтях, опублікованих у фахових виданнях категорії Б, перелік яких затверджено МОН України, а також у п'яти тезах доповідей на науково-практичних заходах;

4) виконана дисертантом самостійно, отримані теоретичні висновки і результати демонструють особисті дослідження автора;

5) рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Головуючий на засіданні фахового семінару:

доцент кафедри кримінального права

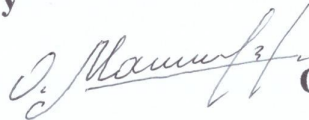
і кримінології факультету № 1 ШФПНП

Львівського державного університету

внутрішніх справ

кандидат юридичних наук

18.04.2024

Олег МАРМУРА